

Stenogrammid

XII Riigikogu, V Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 25.04.2013, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:04 Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (388 SE) esimene lugemine

2. 10:07 Investeeringufondide seaduse muutmise seaduse eelnõu (408 SE) kolmas lugemine

3. 10:09 Jahiseaduse eelnõu (351 SE) kolmas lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu V istungjärku 12. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Yana Toom, palun!

10:58 Yana Toom

Härra eesistuja! Austatud kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni nimel annan üle arupärimise sotsiaalminister Taavi Rõivasele abi- ja rehabilitatsioonivahendite sooduslaenu ja -müügi kohta. Me kõik teame, et need vahendid on mõeldud liikumispuudega inimestele, vanuritele ning haiguse tõttu ajutiselt abivahendeid vajavatele inimestele. Need vahendid toetavad iseseisvat toimetulekut liikumisel jne. Firmad pakuvad sooduslaenu ja -müüki riigieelarvest eraldatavate vahendite abil. Paraku sellest riigi abist ei piisa ning eelarvevahendid saavad paljudes omavalitsustes otsa juba aasta esimeses pooles. Seoses sellega esitame austatud ministrile neli küsimust. Ootame konstruktiivset vastust. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Margus Tsahkna!

10:58 Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon algatab tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõuga täiendatakse töötutoetusi ja töötuskindlustushüvitise maksmise jätkamise tingimusi seoses ajateenistuse mõiste muutmisega. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Lembit Kaljuvee!

10:58 Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Kallid kolleegid! Kui aeglaselt tuled, siis jäävad kõik vaikseks, kuigi enne oli nii suur sumin. Tore! Arupärimist on parem ette lugeda ja seda kuulata, kui saal on vaikne. Viis demokraatide ühenduse liiget esitavad arupärimise peaminister Andrus Ansipile. Arupärimine käsitleb kalanduspoliitikat ja kalandusvaldkonna reguleerimist Peipsi järvel. Nimelt on juba aastaid olnud suur probleem kalapopulatsiooni järsk vähenemine Peipsi järves, mistõttu kannatavad ennekõike kutselised kalurid, aga ka Peipsi ökosüsteem ja piirkonna areng tervikuna. Kalandussfääris iga päev tegutsevad inimesed kinnitavad, et selle põhjus on musta turu suur osakaal, massiline püügikvootide ületamine ja röövpuük. Eluaegsete kalurite sõnul on musta turu osakaal üle poole, mis tähendab, et kvoote, mis arvestavad järve suutlikkust ja on määratud teadlastega kooskõlastatult, ületatakse enam kui kaks korda.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma palun vabandust! Head ametikaaslased, saalis on ülisuur sumin, mis segab ettekandjat ja kuulajaid. Ma palun olla vaiksemalt!

10:58 Lembit Kaljuvee

Arupärimise küsimused puudutavad seda korralagedust. Selle teemaga tegelevad kaks ministeeriumi, aga nad ei ole asja korrastamisega hakkama saanud. Sellepärast me pärimegi aru peaministrilt. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Eiki Nestori!

10:58 Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon algatab Riigikogu otsuse eelnõu hooldusravi teemadel. Me oleme vist kõik sunnitud tõdema, et väga paljudele inimestele on see väga vajalik teenus kättesaamatu. Põhiline põhjus on selles, et riiklikus korralduses me teeme siinamaani vahet ja ütleme, et siin lõpeb ravi ja siin algab hooldus, tegelikus elus vajavad inimesed aga nii hooldust kui ka ravi, seda ühel ja samal ajal. Meil puudub selge ja ühtne süsteem, kuidas seda rahastada. Selle tõdemusega algab ka Eesti hooldusravivõrgu arengukava aastateks 2004–2015, kuid kahjuks ei anna arengukava vastust, mida teha selleks, et neid erinevaid sotsiaalsüsteeme ühendada. Riigikogu kui seadusandja käed jäävad siin lühikeseks. Selleks et inimestele see teenus mõistlikul moel kättesaadavaks teha, peaks Vabariigi Valitsus pidama läbirääkimisi haigekassa ja kohalike omavalitsustega, et luua ühtne ja selge hooldusravisüsteem. Me esitame Riigikogu otsuse eelnõu, mis kohustab Vabariigi Valitsust seda tegema.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks arupärimist ja kaks eelnõu. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatuse nende edasise menetlemise. Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

1. 10:04 Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (388 SE) esimene lugemine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kolmanda päevakorrapunkti juurde. Algab Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Priit Toobali!

10:58 Priit Toobal

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Olen täna teie ees, et tutvustada Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis kannab numbrit 388. Kuna e-valimiste ja nende kontrollitavuse teema on lähenevate kohalike valimiste taustal väga aktuaalne, siis loodan, et te olete eelnõu menetluskäiku jälginud. Kuid enne eelnõu detailsemat kirjeldust lähen natuke ajas tagasi ja selgitan, mis Eesti Keskerakonna fraktsiooni arvates on tinginud selle seadusmuudatuse vajalikkuse.

E-valimiste kriitikute ja pooldajate olukord oli kõige keerukam tõenäoliselt enne 2011. aasta Riigikogu valimisi, mil uuriva ajakirjanduse lipulaevas, rahvusringhäälingu saates "Pealtnägija" tõestas Tartu Ülikooli tudeng, kui lihtne on õigete teadmiste korral e-valimistega manipuleerida. Kusjuures saates esinenud noormees ei olnud üldse mitte IT-tudeng, vaid hoopis ajalootudeng, kes programmeerimisega tegeles üksnes hobi korras. Tulised e-valimiste pooldajad on loomulikult tema tõsiselt võetavuse kallal hammast teritanud, kuid see ei muuda fakti olematuks. Tõestati, et valija arvuti ekraanile ilmub teade eduka hääletamise kohta, kuid arvutis pesitsev viirus blokeerib valija hääle enne sihtkohta jõudmist. Valija paneb rahuliku südamega ID-kaardi taskusse, olles enda meelest kodanikukohuse täitnud,

tegelikult on aga häälpahatahtlikult või naljategemiseks poolel teel ärandatud.

Kirjeldatud juhtumit arutasid nii Vabariigi Valimiskomisjon kui ka Riigikohus. Toonane e-valimiste projektijuht, praegune elektroonilise hääletamise komisjoni esimees Tarvi Martens ütles kommentaariks vaid seda, et hääletajate arvuteid polegi võimalik kontrollida. Hoolimata sellest, et oldi teadlikud riskide olemasolust ja reaalsest ohust, et valijate hääled lähevad poolel teel kaotsi, ei võetud mitte midagi ette. Ma ei pea siinkohal isegi silmas seda, et e-valimiste korraldamisest oleks loobutud, seda olnuks palju loota, vaid lihtsalt valijate teavitamise kampaaniat, et nad oma arvutid üle kontrolliksid, ja selgituste andmist, kuidas nad seda teha saaksid.

Kuid e-valimiste kriitika pole olnud üksnes riigisisene. Rahvusvaheline organisatsioon OECD jälgis oma missiooni käigus 2011. aastal Eestis parlamendivalimisi, kusjuures erilist tähelepanu pöörati just e-valimiste korraldusele. Vaatlejad tuvastasid mitmeid puudusi, millest olulisemadena võib välja tuua järgmisi. Esiteks, Eesti puudulikud seadused, mis ei luba e-valimiste tulemusi tühistada, kui selleks peaks vajadus tekkima. Teiseks, valimiskomisjonis puudub hääletusprotseduuri jälgiv IT-ekspert. Kolmandaks, puudub tagavaraplaan juhuks, kui hääletussüsteem peaks seiskuma. Neljandaks ehk viimaseks, valijal puudub võimalus teada saada, kas tema hääle ikka jõudis valimiskomisjoni. See on täpselt see, millest meie eelnõu räägib. Vaatlus võeti kokku tõdemusega, et e-hääletuse süsteem peab muutuma läbipaistvamaks ning tuleb teha veel palju tööd, et ilma IT-teadmisteta valija seda süsteemi läbinisti mõistaks.

Just nende soovitude ja märkuste analüüsimiseks moodustati Riigikogu põhiseaduskomisjoni juurde elektroonilise hääletamise töörühm, kuhu kuulusid Valdo Randpere, Jaak Allik, Peeter Laurson, siinkõneleja, Heiki Sibul, Ülle Madise ja Priit Vinkel. See töörühm oli kahtlemata vajalik, ta tegi ära olulise töö ja sai valmis korralik analüüs. Minu hinnangul oli kõige kõnekam just Ahto Buldase, Sven Heibergi, Tarvi Martensi, Jan Willemsoni ja Priit Vinkeli koostatud eksperdiarvamus, mis käsitles interneti teel hääletamise kontrollimise vajalikkust. Tsiteerin teile osa sellest dokumendist: "Interneti teel hääletamine on tõusnud populaarsuselt teiseks hääletamisviisiks, mis võib muuta selle erineva motivatsiooniga ründajate jaoks paeluvaks sihtmärgiks. Kuigi kahjurvara valmistamine on alles ründe esimene samm ja ründe tegelik realiseerimine eeldab lisaks ulatuslikku levitamist, võidakse ka teoreetilisi riske poliitilises võitluses ära kasutada, seades kahtluse alla esmalt valimiste, seejärel aga kogu riigivõimu legitiimsuse. Interneti teel hääletamise usaldusväärsuse suurendamiseks tuleb anda valijale võimalus kontrollida, kas tema hääle on valimisserverisse muutmata kujul kohale jõudnud. Valimiste kui terviku kontekstis on üheks olulisemaks ohuks häälte massiline võltsimine või tõkestamine. Arvestades elektrooniliste rünnetega seotud ohtude omadust plahvatuslikult laieneda, on massiline rünne e-häälte vastu aastal 2013 lihtsamini teostatav kui kunagi varem. Senise, ilma kontrollimiseta e-hääletamise kontseptsiooniga edasi minnes puuduvad meil tulevikus usaldusväärsed vahendid niisuguste rünnete täiemõõdulisteks avastamiseks. Kui 2013. aasta kohalike omavalitsuste volikogu valimistel kontrollitavuse meetmeid ei rakendata, tuleb ühest küljest olla valmis võimalikuks avastamata jäävaks e-häältega manipuleerimiseks. Teisalt, isegi kui niisugust rünnet reaalset ei toimu, kasutatakse pelgalt sellist ründevõimalust avalikus diskussioonis ära. Niisugusel juhul peame olema valmis vastama avalikkuse, ekspertide ja meedia õigustatud küsimustele valijate kaitseta jätmisest." Niisiis on mainitud asjatundjad, keda Vabariigi Valimiskomisjon tunnustab ja oma igapäevatöös kasutab, seda meelt, et e-valimiste usaldusväärsust tuleb suurendada ning hääle kontrollimine on just nimelt see vahend, mille abil saab suuremat usaldust saavutada.

Mulle isiklikult – usun, et veel paljudele inimestele – ei teinud head meelt põhiseaduskomisjoni ettepanek ja Riigikogu otsus, mis seadustab e-hääletamise kontrollsüsteemi ehk verifitseerimise alles alates 2015. aasta parlamendivalimistest. See asjaolu oli suuresti ajend, miks eelnõu numbriga 388 on siia Riigikogu saali arutelule jõudnud. Nimelt leiab Eesti Keskerakonna fraktsioon, et e-valimiste kontrollitavuse küsimus tuleb lahendada kiiremini kui alles 2015. aastaks. Kuigi olete selle eelnõuga kindlasti tutvav, kordan siiski üle, et selle eesmärk on elektroonilise hääle kontrolli rakendamine 2013. aasta sügisel toimuvatel kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel.

Nüüd ma veidi meenutan selle eelnõu arutelu komisjonis. Üks vastuväide esimese lugemise lõpetamisele oli asjaolu, et tulenevalt Riigikohtu seisukohast ei tohiks valimisseadust muuta vähem kui aasta enne valimisi. Olen selle seisukohaga täiesti päri. Tõepoolest, selline põhimõte kehtib pigem opositsiooni kaitseks, kuid ma ei näe probleemi selles, kui valimissüsteemi muudetakse turvalisemaks ja läbipaistvamaks. Oma ettepanekuga ei muuda me valimissüsteemi põhimõtteliselt, ei too juurde ühtegi valimisviisi, vaid palume ühte olemasolevat valimisviisi turvalisemaks muuta. See on põhimõtteliselt

seesama, kui laiendaksime jaoskonnakomisjonides vaatlejate volitusi. Sellisel puhul ei räägiks ju keegi, et see oleks valimiskorralduse põhimõtteline muudatus. Seega ei näe ma ka probleemi, miks mitte seesugust muudatust, mida me taotleme, veel selle aasta sügisel toimuvate valimiste tarbeks teha. E-hääletuse töörühma nõustanud IT-ekspertid on avaldanud arvamust, et hääletamise kontrollsüsteemi loomine pole midagi ületamatult keerulist. Seda enam teeb nukraks praegune olukord, kus me asume üht spetsiifilist kontrollsüsteemi lihtsalt katsetama. Kas valimised on siis katsetamise koht? Minu meelest mitte. Valimiskomisjon võinuks korraldada kontrollsüsteemi katsetamiseks n-ö proovi- või testvalimised ja kutsuda asjahuvilisi valijaid, IT-eksperthe, minu pärast ka häkkereid üles nädala jooksul neis osalema ja süsteemi katsetama. Päril kindlasti oleks saanud usaldusväärse valimi. Siin võib vabalt tuua paralleeli uute lennukitega. Enne kui lennuk lubatakse liinile reisijaid vedama, tuleb teha hulgaliselt katselende, veendumaks ohutuses. Ei ole ju nii, et lennuk läheb otse tehaseist New Yorgi – Londoni liinile. Seega ei pea paika ka see Vabariigi Valitsuse vastuargument, et esimene kontrollsüsteemi proovimise võimalus on alles kohalikel valimistel.

Veel kord ütlen, et minu arvates ei ole päris valimised, millest sõltub liiga palju, koht katsetamiseks. Seda enam, et sellel katsetamisel ei ole praeguste seaduste järgi mitte ühtegi õiguslikku tulemit. Samuti on probleemne katsetamise vorm, mis põhineb Androidi operatsioonisüsteemi kasutataval telefonidel. Kontrollida on võimalik vaid pool tundi. Minul on näiteks Nokia telefon, mis tähendab, et mina 2013. aasta kohalikel valimistel oma e-häält kontrollida ei saa. Võib-olla teeme siis ka sellise reegli, et valimisjaoskondades võivad vaatlejad olla vaid mõne tunni või vaadelda võivad ainult need, kel pole prille? Seda me ju ei taha, aga e-valimiste puhul teeme jälle olulise erandi. Nii nagu pangaülekandeid tehes saame hiljem toiminguid kontrollida, peaks see olema võimalik ka e-valimiste puhul. E-valimiste fenomeni on kindlasti põhjustanud valimisviisi mugavus, võimalus anda oma hääle kodust väljumata. Sama oluline on aga selle valimisviisi anonüümsus, sest tegelikult ei tea valimiskomisjonis keegi, kas hääle ikka andis ID-kaardi omanik ning kas ta tegi seda täiesti sõltumatult. Inimestel peab olema võimalus oma antud häält hiljem kontrollida. Kui me ei suuda luua usaldusväärset kontrollsüsteemi, siis kuidas saame kogu e-valimiste süsteemi usaldada?

Täna ei kõnele ma siit puldist otse e-valimiste vastu, vaid kõnelen turvaliste e-valimiste poolt. Kui riigis on kasutusel e-hääletus, siis ei pea see ainult olema aus, vaid peab ka näima aus. Just seetõttu palun teil toetada Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõu, mis seadustaks kontrollsüsteemi e-hääletusel juba sügisestel kohalike omavalitsuste valimistel. Täna tähelepanu eest ja vastan hea meelega teie küsimustele!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? On. Jevgeni Ossinovski, palun!

10:58 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma ei saanud päris täpselt aru. Kui kaua teie arvates peaks ükskõik mis hetkest rakenduv elektroonilise valimise kontrollimine kestma? Te ütlesite, et pool tundi on liiga vähe. Kui kaua teie arvates see siis ideaalis kestma peaks?

10:58 Priit Toobal

Aitäh! Ma rääkisin sellest, et see pool tundi, mille on testperioodi jaoks pakkunud välja Vabariigi Valimiskomisjon, on meie arvates ilmselgelt liiga lühike aeg. Konkreetset tärmnit me oma eelnõus loomulikult ette ei näe, selle kirjutab ette Vabariigi Valimiskomisjon oma määruses. Aga ma arvan, et kontrollimine võiks kesta vähemalt valimisperioodi lõpuni või vähemalt selle aja lõpuni, kui saab valimiste kohta kaebusi esitada. Tihti peale on see 30 päeva. Vähemalt sel ajal peaks saama oma e-häält tagantjärele kontrollida.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

10:58 Valdo Randpere

Aitäh! Hea ettekandja! Kuna sa ka ettekandes viitasid minule ja sellele töögrupile, kus me koos toimetasime, siis tuli mulle meelde, mida me seal töögrupis mõne korra arutasime. Tegelikult on nii, et

ükskõik kuidas ja kui suureks hinnata e-valimiste eaturvalisust, siis tavaline, paberil hääletamine on veel eaturvalisem, kui tahaks väga mingeid konspiratsiooniteooriaid arendada. Kas sul ei ole mingit mõtet, mida siis ette võtta? Paberil hääletades ei saa sa oma häält tagantjärele kontrollida. Äkki on sul mõni hea mõte, kuidas ka seda teha? Kas hakkame pärast kõiki lipikuid läbi sobrama ja kindlaks tegema, kas minu hääle ikka jõudis kohale sellisena, nagu ma kasti topitud sedelile kirja panin?

10:58 Priit Toobal

Aitäh! Kõigepealt sellest töörühmast, kus me koos tegutsesime. Ma märkisin oma ettekandes seda kindlasti positiivses võtmes. Ma arvan, et see töörühm tegi ligi 15 nõupidamisel väga head tööd. Lõpptulemus, mis põhiseaduskomisjonile üle anti, on kahtlemata ainult tunnustust väärt, eriti on tunnustust väärt sinu töö töörühma esimehena. Aga ma ei ole kindlasti nõus selle väitega, et pabersedelite abil valimine on eaturvalisem kui e-valimised. Kogu maailmas on pabersedelite abil valimine tunnustatud valimisviis. Liigutakse ainult selles suunas, et minnakse e-valimistest järjest kaugemale ja kaugemale. Mina ei tea ühtegi teist riiki peale Venemaa, kus kaalutaks e-valimiste kasutuselevõttu. Ülejäänud riigid on sellest kas juba taandunud või plaanivad sellest eemalduda. Ma ei ole nõus selle väitega, et pabersedelite abil toimuvad valimised on eaturvalisemad kui e-valimised.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

10:58 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Paberi peal valimise üks põhilisemaid plusse on nimelt see, et tegemist on salajase hääletusega, ehk seda, kuidas sa hääletasid, ei saa mitte keegi teada. See on üks demokraatia toimimise põhialuseid. Kui tulla elektroonilise hääle kontrollitavuse juurde, siis kindlasti on siin riske, mille realiseerumist me oleme ka mitmes omavalitsuses näinud. Näiteks võib tööandja kokku koguda inimeste ID-kaardid ja hääletada nende eest või paluda inimestel hääletada töökohal tema poolt. Praeguse seisuga võib inimene näiteks kodus uuesti hääletada ja mitte kuidagi ei ole võimalik kontrollida, kelle poolt ta hääletas. Pärast selle süsteemi rakendamist võiks tööandja hakata nõudma hääle kontrollimist. Kas see teie arvates hoopis ei vähenda e-valimiste ausust?

10:58 Priit Toobal

Aitäh! Kõigepealt sellest mõttest, kas see vähendaks e-valimiste ausust ja usaldusväärsust. E-valimiste üks hea omadus on see, et e-valida saab n-ö ümber, mitu korda. Kui isegi on niisuguseid juhtumeid, millest teie rääkisite, et tööandja käsib e-hääle ette näidata, et näha, kas töötaja hääletas "õige" kandidaadi poolt, siis hilisem ümbervalimise võimalus kaitseb töötajat. Ta võib hiljem minna arvutisse ja valida selle inimese või erakonna, keda ta ise valida tahab. Seda võimalust, et e-valimistel saab oma otsust muuta, ei kaota ju mitte keegi. Tänapäevased tehnilised vahendid on sellised, et kui tõesti on seesugune tööandja, kes tahab oma töötaja häält kontrollida, mis iseenesest on karistatav, siis võib ta paluda töötajal teha näiteks telefoniga pilti hääletussedelist ja hiljem seda pilti tööandjale näidata. Mõlemad teguviisid on karistatavad. Tegelikult ei lahenda e-valimiste kontrollitavuse süsteem kindlasti kõiki probleeme, aga annab inimesele kindlustunde, et tema hääle jõudis kohale seesugusena, nagu inimene tahtis.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

10:58 Valdo Randpere

Ütlen täienduseks. Priit, ma ei pidanud kuidagi silmas seda, et ma kritiseerin töörühma või sinu osa selles. Ma pean sind ka kiitma, olid selles töörühmas väga tubli, isegi ebatavaliselt tubli. Küll aga tuli mul teistmoodi mõte. Ma vaatan, kuidas Keskerakond kogu aeg e-valimiste vastu sõdib. Küll te annate brošüürikesi välja või toimetate organiseeritud kommenteerijatega kusagil linnavalitsuses. Tegelikult on kõik erakonnad peale Keskerakonna ühinenud e-hääletamise hea tava leppega. Kas Keskerakonnal on

kavas sellega ükskord ühineda ja me võime siis kindlad olla, et ükski erakond ei katsu teha midagi ebaeetilist, ka mitte midagi sellist, millest Jevgeni Ossinovski just rääkis, või jääb Keskerakond endiselt sellisest hea tava leppest eemale?

10:58 Priit Toobal

Aitäh! Muutke teie e-valimised turvalisemaks, siis Keskerakond kaalub hea tava leppega liitumist.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Rait Maruste, palun!

10:58 Rait Maruste

Täna! Hea kolleeg! Oma küllalt huvitavas ettekandes tõid sa ühe näitena selle, et ka lennukeid katsetatakse tegelikus olukorras. Minu teadmist mööda neid lennukeid ei laadita küll reisijaid täis ega hakata siis katsetama. Käib ikka vastupidi, kontroll tehakse tühja lennukiga ära ja alles siis pannakse inimesed peale. See oli kommentaar. Aga siiski on mul raske mõista seda umbusku e-valimiste vastu ja aktiivset vastutöötamist nendele. On ju olemas valikuvõimalus: kui inimene ei usalda e-valimisi, siis ta kasutab klassikalist valimisviisi ehk läheb valimisjaoskonda, võtab hääletussedeli ja täidab selle ära. Millest sellised suured hirmud?

10:58 Priit Toobal

Aitäh! Kõigepealt katsetamisest. Ma rõhutasin, et Vabariigi Valimiskomisjon ja Vabariigi Valitsus oma seisukohas on öelnud, et e-valimiste verifitseerimise süsteemi ei saa varem rakendada, esimest korda saab seda katsetada kohalikel valimistel aastal 2013, justkui päris valimised oleksid ainuke katsetamise viis. Teistes Euroopa riikides ja ka USA-s, kui seal e-valimisi on kunagi ka katsetatud, ei ole mitte kordagi katsetusi tehtud pärisvalimistel. Kõik tehakse selgeks valimistevahelisel ajal. Me küsisime komisjonis Vabariigi Valimiskomisjoni esindaja käest, millal saaks see testsüsteem valmis. Ta nimetas selle aasta sügist. Me jõuaksime väga edukalt süsteemi augustis katsetada, septembris saaksime teha parandusi ja kui katsetused lähevad hästi, siis saaksime oktoobris seda süsteemi rakendada.

Mis puudutab umbusku e-valimiste vastu, siis probleem on selles, et e-valijate osakaal on valimistel järjest suurenenud, kusjuures üldine valimisaktiivsus eriti tõusnud ei ole, ainult poolteist protsenti. Ma ei julge öelda, et see on toimunud e-valimiste tõttu. Tegelikult on meie arvates juhtunud see, et need valijad, kes on siiaaani valinud jaoskonnas, kus on tõesti väga range turvakontroll, peab üksi minema kabiini ja oma käega sedeli peale kirjutama, on läinud turvalisest jaoskonnakeskkonnast meie arvates eaturvalisse e-valimiste keskkonda. Nad ei saa oma häält tulevikus enam ka mitte kontrollida. See on probleem! Meie asi on olnud probleemidest rääkida, sest Vabariigi Valimiskomisjon meie arvates neist probleemidest rääkinud ei ole. Ma tõin näite. Tarvi Martens väidab, et e-valimiste puhul on põhiline probleem kasutaja arvuti. Ma olen temaga täiesti nõus. Aga siis oleks Vabariigi Valimiskomisjoni ülesanne rääkida sellest, kuidas inimesed saaksid enne valimistoimingu tegemist oma arvutit kontrollida. Kuid see on jäetud tegemata. Meie püüame selle augu ära täita.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andrei Korobeiniku!

11:59 Andrei Korobeinik

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas eelnõu 388 oma korralisel istungil esmaspäeval, 15. aprillil aastal 2013. Eelnõu arutamisel osalesid külalistena Kristen Kanarik Justiitsministeeriumist ning Priit Vinkel Riigikogu Kantselei valimiste osakonnast.

Arutelu alguses selgitas eelnõu algataja esindaja ja põhiseaduskomisjoni liige Priit Toobal eelnõu eesmärgi. Eesmärk on rakendada selle aasta kohalikel valimistel elektroonilise hääle kontrolli. Praeguse regulatsiooni järgi rakendub hääle kontroll selle aasta valimistel testrežiimil, kuid eelnõu algataja arvates ei ole see piisav, kuna selle katse tulemustel puuduvad õiguslikud tagajärjed.

Vabariigi Valitsus eelnõu ei toetanud, kuna esiteks ei muudeta hea tava kohaselt valimiste aastal valimisseadust, teiseks soovib Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee alustada selliste süsteemide

rakendamisel katseprojektidest.

Komisjonis toimunud arutelu käigus selgus, et praeguste plaanide järgi toimuvad selle ning järgmise aasta valimistel verifitseerimise katsetused ja edu puhul rakendub häälekontroll 2015. aasta Riigikogu valimistel. Oma häält saab kontrollida iga valija, kuid sügisesteks valimisteks saab valmis vaid Androidi rakendus, teised võimalused lisanduvad hiljem.

Kokkuvõtlikult öeldes ei toetanud komisjon eelnõu ja tegi ettepaneku see esimesel lugemisel tagasi lükata (poolt oli 7 komisjoni liiget, vastu 2 ja erapooletuks jäi 1). Lisaks otsustas komisjon saata eelnõu täiskogu päevakorda 24. aprilliks – hiljem lükati see tänasele päevale – ning määrata ettekandjaks mind. Need otsused võeti vastu konsensusel. Aitäh!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

12:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mees nimega Adrian Lamo murdis sisse Microsofti, New York Timesi ja Bank of America võrku ning tekitas neile tohutut kahju. Mees nimega Jonathan James murdis sisse USA kaitseministeeriumi ja NASA võrku ning tekitas neile tohutut kahju. Mees nimega Kevin Poulsen murdis sisse FBI võrku ja paralüseeris selle üsna pikaks ajaks. Selliseid nimesid võib internetist leida sadu. Kas te saate öelda, et üldse eksisteerib mingi elektrooniline süsteem, olgu siis kaitseministeeriumis, panganduses või valimistel, mis on täiesti ohutu?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Sellele küsimusele võiks ka pikemalt vastata, aga ma säästan natuke aega. Kui Eestis e-valimiste süsteem näiteks rünnakute tõttu ei toimi, siis on valimiskomisjonil õigus e-valimiste tulemused tühistada ehk inimesed lähevad valimispäeval jaoskonda ja hääletavad seal. Mis puudutab teist poolt ehk andmete vargust, siis süsteemi ülesehitus on selline, et ei ole võimalik ka süsteemi sees tuvastada, kes kelle poolt hääletas. See tähendab, et on võimalik küll varastada hääletajate andmeid ja hääli, aga neid kokku viia ei ole võimalik. Uus, parandatud valimiseseadus tekitab minu arvates väga õige ja vajaliku kohustuse, et sertifitseeritud audiitorid peavad enne valimisi süsteemi auditeerima. Ma arvan, et see lisab kindlustunnet inimestele, kes võib-olla ise tehnilistesse detailidesse süveneda ei soovi.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

12:00 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea esineja! Ma nägin mõni aeg tagasi ühte väga huvitavat Ameerika filmi, mille pealkiri oli "Demokraatia häkkerid". Selles filmis tõestas USA-s elav ja töötav Soome IT-spetsialist, programmeerija Harri Hursti, et tänapäeval ei ole meie käsutuses oleva tehnoloogiaga võimalik saavutada, et e-valimised oleksid turvalised ja usaldusväärsed. Selles filmis räägiti, et mõni aasta tagasi Washingtonis toimunud internetihääletusel suutsid eksperdid süsteemi sisse häkkida, asendades vaid paar sümbolit. Spetsialistide silme all tegid nad seda nii, et keegi ei märganud, nad said kontrolli häälte üle ja neil tekkis võimalus oluliselt muuta valimistulemusi. Nad jätsid endast maha ka visiitkaardi. Alles pärast avastati, et tõesti oli süsteemi sisse häkitud, keegi seda enne ei arvanud. Selle peale lõpetati Ameerikas e-valimised ja need on tänaseks kõikjal lõpetatud. Ainult Venemaa tahab praegu nendega katsetama hakata. Kui kaua meil see süsteem veel kestab?

12:00 Andrei Korobeinik

Ameerikas kasutatakse e-hääletamisel eraldiseisvat masinat. Teie esitatud analoogia on võrreldav sellega, et kui korterisse saab sisse murda, siis saab sisse murda ka näiteks kullareservi. Need elektroonilised süsteemid on tegelikult hästi erinevad. See, et üks konkreetne süsteem toimib halvasti, ei tähenda, et kõik elektroonilised süsteemid toimivad halvasti. Ma arvan, et me saame sellest kõik ühtemoodi aru. Mis puudutab Eesti süsteemi, siis ma veel kord ütlen, et seda iga kord enne valimisi

auditeeritakse. Ka valijarakendus saabub vahetult enne valimisi, mis tähendab, et sellega ei saa eelnevalt tutvuda. Kuid häkkerilgi on vaja natuke aega, selleks et midagi rünnata. Mina hääletan rahuliku südamega ka järgmistel valimistel interneti teel.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

12:00 Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kuna paljudes meist suuremates riikides, kes on ka tugevamad IT-riigid, on e-valimistest loobunud, siis mina sügavalt kahtlen selles, et meie geeniused on saanud valmis sellise süsteemi, kuhu ei ole võimalik häkkida. Aga härra Maruste juhtis tähelepanu, et lennukeid täis reisijatega ei katsetata. Tegelikult tähendab selle kontrollsüsteemi katsetamine reaalsel kohalikel valimistel minu arvates just lennuki katsetamist koos reisijatega. Meie ettekandjal oli soovitus, et seda ei tehtaks koos reisijatega, vaid ikkagi tühja lennukiga. Miks seda siis tehakse tegelikus valimissituatsioonis?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Selle konkreetse katsetamise skeemi pakkus välja valimiskomisjon. Eesmärk oli see, et kui verifitseerimine ei toimi, mis võib uue süsteemi puhul ju teoreetiliselt võimalik olla, siis ei satu e-valimiste legitiimsus löögi alla. Kindlasti katsetatakse seda süsteemi päris põhjalikult ka enne valimisi, aga on ikkagi päris tõsine vahe, kas seda katsetab sada inimest või mitu tuhat inimest. Ma arvan, et see annab meile kindlust, et aastal 2015 on meil valimistel hästi toimiv, turvaline ja kindel verifitseerimissüsteem.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

12:00 Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg, teame sind nagu inimest, kes tegutseb just infotehnoloogiavaldkonnas. Vastates kolleeg Stalnuhhini küsimusele, läksid sa vastuses nagu kuskile eemale. Aga minu küsimus on sinule kui spetsialistile, kes selle valdkonnaga tegeleb. Kas valimistulemusi on võimalik muuta või ei? Jah või ei?

12:00 Andrei Korobeinik

Sa saad ju pidevalt uuesti hääletada ja sellega sa muudad valimistulemusi vähemalt ühe hääle võrra. Kui sa, hea kolleeg, pidasid silmas midagi muud, siis on võimalus esitada uus küsimus.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

12:00 Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Ma tahan ka konkretiseerida. Kas oskate öelda, millised olid argumendid, miks komisjoni enamus hääletas selle eelnõu vastu?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et need argumendid võisid igal komisjoni liikmel olla erinevad. Minu arvates on vastuhääletamiseks kaks põhjust. Esiteks, selline põhimõtteline muudatus pool aastat enne valimisi – see aeg on isegi veelgi lühem – ei vasta heale tavale. Teiseks on vaja kindel olla, et uus verifitseerimissüsteem toimib 100%-liselt. Selleks on vaja seda enne katsetada. Kohalikud valimised sobivad selleks päris hästi, kuna valimisaktiivsus on suur, me saame päris palju andmeid ja saab vigadest õppida.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

12:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud kolleeg! Sa ei vastanud otse minu küsimusele, mis seisnes selles, kas on olemas täiesti perfektsed, täiesti kaitstud süsteemid. Sa ei saanud muidugi jaatavat vastust anda, sest see naeruvääristaks sind sinu kolleegide, IT-spetsialistide silmis, kes kõik teavad, et täiesti kaitstud süsteeme ei ole. Ei ole kaitstud ei USA kaitseministeerium, NASA, FBI ega Bank of America, mitte ükski neist. Küsimus on lihtsalt selles, milleks on meile vaja süsteemi, mis ei ole elektrooniliselt sugugi kaitstud (ma ei räägigi teistest võimalustest elektroonilist hääletamist kuritarvitada) ja mis võimaldab kolmandatel riikidel meie siseellu sekkuda.

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Ma tegelikult vastasin sellele küsimusele. Ma mainisin, et kui sa pead silmas seda, kas süsteem on alati töökorras, siis tõepoolest ei ole seda võimalik suure rünnaku puhul tagada. Aga sellisel juhul e-valimiste süsteem lihtsalt ei toimi. Nagu ma juba mainisin, valimiskomisjonil on võimalik e-valimised tühistada ja inimesed lähevad valimisjaoskonda. Seda pole veel juhtunud, aga seda ei saa välistada, suure rünnaku puhul on see täiesti reaalne. Asja teine pool on see, et puhtmatemaatiliselt ei saa viia kokku hääletajat ja tema häält. Sinu uuele küsimusele vastates ütlen, et verifitseerimise mehhanism tegelikult suurendab nii valimiste usaldusväärsust kui ka turvalisust, kuna juhul, kui süsteemis endas on mingi viga, saab verifitseerimise käigus sellest operatiivselt teada.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

12:00 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea esineja! Kui Washingtonis süsteemi häkiti, siis kasutati just nimelt internetihääletust, mitte masinhääletust, nagu teie väitsite. Aga miks ikkagi näiteks Soome on loobunud e-valimistest, miks on seda teinud ka Saksamaa ja paljud teised riigid?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Nagu me kõik teame, Ameerikas puuduvad ID-kaardid, mis võimaldavad andmeid jooksvalt krüpteerida. Selle tõttu toimub ka internetipankadesse sisselogimine seal ainult paroolidega. Loomulikult võib neid paroole kopeerida. Nagu ma mainisin, ükski süsteem ei ole kaitstud suure rünnaku eest. Mis puudutab teiste riikide kogemusi, siis e-valimisi on korraldatud näiteks Norras. Ma olen üsna kindel, et Eesti kogemused on päris väärtuslikud ja aja jooksul hakatakse e-valimisi korraldama ka teistes riikides. Teiste riikide probleem on tihtipeale see, et neil puuduvad universaalsed autentimismehhanismid nagu meie ID-kaart ja selle tõttu on see kõik lihtsalt tehniliselt raskem. Aga ma tean, et hästi mitu riiki kaaluvad seda võimalust. Sellest oli juttu e-valimiste töögrupis ja sellega on hästi kursis ka eelnõu algataja.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

12:00 Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kolleegid mainisid mitu korda lennuki näidet. Kui me kujutame ette seda mittepositiivset testi lennuki ja reisijatega, siis on arusaadav, mis see on – see on miinus. Aga mida te arvate, kui valimistel, nagu te rääkisite, süsteemi katsetamisel tuleb ka miinusresultaat, kuidas siis valimiskomisjon käitub? Mida siis teha? Kas uued valimised korraldada? Kui palju võtaks teie hinnangul ressursse selline miinustulemusega test?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Sellest ei olnud küll komisjonis juttu, aga minu hinnangul sõltub see sellest, kumb pool ei toimi. Kui viga on puhtalt verifitseerimises, siis on see samasugune olukord, nagu on paar korda olnud valimistulemuste avaldamisel. Süsteem on paar tundi maas olnud, aga valimistulemused ise on turvaliselt kohale jõudnud ja nende väljakuulutamise ei ole ka probleeme olnud. Kui viga on süsteemis endas, mis näiteks võibki selguda sellesama katsetuse käigus, siis loomulikult ei saa väita, et

valimistulemused on legitiimsed. Sellisel juhul peab valimiskomisjon e-hääled kahtlemata tühistama. Juhul kui on piisavalt aega, saavad inimesed jaoskonnas uuesti hääletada, kui aga ei ole piisavalt aega, siis tuleb valimistulemused tõepoolest tühistada.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

12:00 Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea põhiseaduskomisjoni liige, ütelge, palun, mis hullu juhtub maailmas ja Eestis, kui me üldse ei rakenda elektroonilist hääletamist! Mis halba sellest juhtub? Kas Bill Gates tõmbab uuest Windowsist eesti keele toe maha või langeb mõni arvutifriik depressiooni? Mis halba meile juhtub, kui me elektroonilist hääletamist ei rakenda?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! E-hääletamist on juba mõnda aega rakendatud. See otsus on tänaseks vastu võetud. Tänapäevane teema on tegelikult e-hääle kontrollimine ja mitte lihtsalt kontroll, vaid juriidiliselt siduv kontroll. Ma pean tunnistama, et see küsimus võib-olla väljub tänase arutelu kontekstist.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

12:00 Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma olen teiega eri meelt selles, nagu e-valimiste puhul oleks meie üks või peaaegu ainuke tugevus see, et meil on ID-kaart. Mina arvan, et ID-kaart on e-valimiste üks nõrgim lüli. Just sellepärast, et ID-kaart rändab tihtipeale käest kätte koos paroolidega ja keegi pagan ei tea, kes selle ID-kaardiga tegelikult hääletab, kas ID-kaardi omanik või keegi teine. Me teame selle kohta palju lugusid hooldekodudest, haiglatest ja väiksematest omavalitsustest. Küsimus on aga järgmine. Meie põhiseadus ütleb, et valimised on ühetaolised ja salajased. Kas teie arvates on valimised jaoskonnas, kus kõik on jaoskonnakomisjoni liikmete ja vaatlejate väga range kontrolli all, ja e-valimised, kus valijat tegelikult mitte keegi ei kontrolli, ei vaatljad ega jaoskonnakomisjoni liikmed, ühetaolised valimised, kas need kaks valimisviisi on ühetaolised? Teiseks, kas e-valimised on salajased? Kui näiteks üks erakond korraldab noortepeo, kõik koos kutsutakse valima ja tehakse valimisotsus ühe arvuti taga kõikide silme all, kas need on siis teie arvates salajased valimised?

12:00 Andrei Korobeinik

Aitäh! Ma ei saa nõustuda teie väitega, et mitte keegi ei kontrolli, sest seaduse uue redaktsiooni kohaselt teeb iga valijarakendus läbi sertifitseeritud audiitori kontrolli, selle teeb läbi ka valimissüsteem ise. Juhul kui sertifitseeritud audiitorid ehk CISA audiitorid, keda on tegelikult päris vähe ja kes on väga teadlikud, leiavad, et süsteemis on viga, siis see on põhjus, miks e-valimised võivad üldse mitte toimuda. Selles mõttes ei olnud see väide päris korrektne.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

12:01 Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja, te ei saanud minu küsimusest ilmselt aru. Ma küsisin seda, et kui ma lähen valimisjaoskonda, siis jaoskonnakomisjoni liige füüsiliselt kontrollib dokumendi alusel, kas ma olen Priit Toobal. Ta vaatab pilti, vaatab ID-kaarti, vaatab pilti, vaatab ID-kaarti ja ütleb siis: "See on Priit Toobal." Ma lähen üksi valimiskabiini, kedagi sinna juurde ei lasta ning siis lähen ja panen oma käega valimissedeli valimiskasti. Aga e-valimiste puhul ei kontrolli ei vaatljad ega jaoskonnakomisjoni liikmed, kas selle ID-kaardiga istub arvuti taga Priit Toobal või Tarmo Tamm.

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Ma tuletan ikkagi meelde, et Eesti riigis on ID-kaardiga antud allkirjal samasugune mõju nagu paberil antud allkirjal. Minu subjektiivne hinnang on see, et seesama põhimõte võiks kehtida ka e-valimiste puhul.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

12:01 Heimar Lenk

Aitäh! Teid on huvitav kuulata. Te räägite, et kõik on väga korras, väga kontrollitav ja valimistel saadakse tõesed tulemused. Ma olen sellega nõus, kui te seda väidate. Aga mul on teile ka küsimus. Kui kõik on nii hästi, nii läbipaistev ja nii ilus, mispärast siis viimastel valimistel hävitati kõvakettad valimistulemustega nädalapäevad pärast valimisi? Kui mõni spetsialist tahab kõvaketta peale panna, et vaadata, mis seal peal oli, siis selgub, et seda enam ei ole. Miks on tarvis elektrooniliste valimiste tulemusi hävitada?

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Ka see küsimus läheb minu hinnangul tänasest teemast päris kaugele. See seadussäte meil täna arutelu all ei ole. Me räägime hääle verifitseerimisest. See eelnõu ei reguleeri mitte kuidagi kõvaketaste hävitamist.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

12:01 Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Erinevalt mõnest minu fraktsioonikaaslasest toetan mina e-valimisi. Aga selge see, et nii e-valimiste kui ka tavaliste valimiste puhul on olemas risk, mis on maandatav. Mis on sinu arvates kõige suurem praegu eksisteeriv risk e-valimistel?

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Minu isiklikul hinnangul on kõige suurem risk see, et e-valimiste ajal võib toimuda ulatuslik rünnak, mille tõttu inimesed ei saa hääletada, sest serverid on maas. Sellisel juhul e-hääletamist ei toimu. Praeguses maailmas ei ole see üldse välistatud. Me kõik oleme näinud, et ka suured võrgukeskkonnad võivad päris pikalt maas olla. Sellisel juhul võib tekkida selline õiguslik pretsedent, seda ei saa välistada. Ma arvan, et see risk on täiesti olemas.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb.

12:01 Valeri Korb

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tahan täpsustada kontrollimise mehhanismi. Kas sa võiksid laiendada meie teadmisi, öeldes meile, kes personaalselt või mis firma kontrollib meie elektrooniliste valimiste süsteemi?

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Minu teada valija hääle kontrolli rakendust, mis toimib praegu Androidi operatsioonisüsteemis, teeb firma nimega Finestmedia. Ma ei oska öelda, kes seda edaspidi võiks teha. Ma arvan, et see on riigihanke küsimus. Valijarakenduse teeb – ma jällegi loodan, et ma ei eksi – Cybernetica AS. Näiteks tegi valimistulemuste avaldamise eelmise lahenduse AS Helmes. Neid teenusepakkujaid on ilmselt veelgi.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

12:01 Yana Toom

Ma tänan, härra eesistuja! Mul on väga praktiline küsimus. Minu tütar, kes õpib välismaal, unustas koju oma ID-kaardi koos paroolidega. Ma saadan selle talle ühe tuttava abil, aga hetkel on see kaart minu kotis. Tegelikult ei ole välistatud võimalus, et ühe inimese käes on mitme pereliikme ID-kaardid koos paroolidega. Kuidas te kommenteerite seda võimalust just valimiste kontekstis? Me siin arutasime, kas me anname lastele valimisõiguse. Kui ma tahan kedagi volitada minu eest midagi tegema, siis ma pean minema ja mingi paberi vormistama. Siin pole midagi sellist vaja teha. Kuidas jääb sellega, et inimene teeb ise oma valiku?

12:01 Andrei Korobeinik

Ma arvan, et see, et inimene teeb ise oma valiku, on väga tervitatav. Kui te pidasite silmas seda, et teine inimene võib näiteks juures olla või nende paroolide abil hääletada, siis see ei ole ilmselt seaduslik tegevus. Aga hea uudis on see, et see valija võib minna jaoskonda ja hääletada seal valimispäeval uuesti. Selle tõttu on ka hääle kontrollimise aeg piiratud. Erinevalt minu heast kolleegist mina küll usun, et pool tundi on piisav aeg ja seda pikemaks teha ei tasu, just seetõttu, et sellisel juhul kaob inimesel võimalus uuesti hääletada. Kui häält saab kontrollida peale valimisi, siis on siin päris tõsine risk, millele ka teie praegu viitasite.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Protseduuriline küsimus, Priit Toobal, palun!

12:01 Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Ma pean ühe vea ära parandama. Kolleeg puldist eksitas kuulajaid. Valimispäeval e-häält muuta ei saa.

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Läheme küsimustega edasi. Tarmo Tamm, palun!

12:01 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea kolleeg! Valimissüsteem peab olema usaldusväärne, sest sellest sõltub ka usaldus meie riigi vastu. Miks kasutatakse meil ebakindlat valimissüsteemi ja kas ka just mitte sellest põhimõttest tulenevalt mujal maailmas seda süsteemi ei rakendata?

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Ma ei saa nõustuda teie subjektiivse hinnanguga. Selle tõttu on mul raske teie küsimusele vastata.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Tiina Lokk-Tramberg, palun!

12:01 Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Te ennist mainisite, et e-hääletamisel on raske või peaaegu võimatu matemaatiliselt kokku viia isikut, kes on hääletanud, ja tema häält. Kui minu eest on näiteks keegi teine hääletanud ja ma tahan ise hääletama minna, siis kuidas on võimalik tuvastada, et nüüd olen mina hääletama tulnud ja see eelmine hääle, mis on minu eest antud, peab nagu kaduma?

12:01 Andrei Korobeinik

Jah, saab tuvastada, et teie olete hääletanud. Häälekontrolli käigus saab tuvastada ka seda, et see konkreetne rakendus on andnud hääle konkreetsele kandidaadile. Kui võtta neid andmeid andmebaasist, kus on nimed ja hääled, siis neid ei saa kokku viia. Selle kohta on olemas päris pikk dokumentatsioon ja see on tegelikult avalik. Meie e-hääletamise süsteemi protokoll on avalik ja sellega saab tutvuda iga soovija. Loomulikult annavad sellele iga kord enne valimisi hinnangu ka audiitorid.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

12:01 Yana Toom

Ma tänan, härra eesistuja! Ma vist ei väljendanud ennast väga selgelt. Vaadake, mul on suur pere, mul on kummutis neli ID-kaarti koos paroolidega. Ma võin hääletada nii enda kui ka oma pereliikmete eest, kes võib-olla ei tunne valimiste vastu mingisugust huvi. Teie vastasite minu küsimusele, et see ei ole päris seaduslik. Öelge, palun, millise seaduseparagrahvi alusel on selline tegevus keelatud ja kontrollitav!

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! Kontrollitav see kindlasti ei ole, juhul kui see isik ise ei väida, et te olete seda teinud, või see mingil teisel põhjusel ei selgu. Ma toon paralleeli allkirjaga. Kui inimene annab võõra ID-kaardiga allkirja, siis on ID-kaardi omanikul õigus see vaidlustada. Juhul kui ta suudab seda tegu tõestada, siis on allkirja andja selle teo eest vastutav.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

12:01 Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on tehnilisem küsimus hääle verifitseerimise kohta. Kas sa tead, millal toimub hääle verifitseerimine, kas enne või pärast krüpteerimist?

12:01 Andrei Korobeinik

Aitäh! See sõltub sellest, millist krüpteerimist sa mõtled. Loomulikult peale seda. Kui sa hääletad, siis hääle läheb serverisse juba krüpteeritud kujul.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Vladimir Velman, palun!

12:02 Vladimir Velman

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Kui inimene hääletab elektroonilisel teel, siis ei anna ta hääletuse käigus digitaalallkirja. Aga kui ta tuleb valimisjaoskonda, siis ta annab allkirja selle kohta, et ta on sedeli kätte saanud, ja on võimalik kontrollida, kas ta on valimas käinud või ei. Kui me läheme sellele teele – mida mina küll ei poolda –, kas ei oleks siis parem, kui me annaksime ka e-valimistel digitaalallkirja?

12:02 Andrei Korobeinik

Aitäh! Tehniliselt on see protsess täiesti identne, sest e-valimistel küsitakse ID-kaardi paroole, selleks et saaks andmeid krüpteerida ja edasi saata. Täpselt samamoodi on krüpteeritud teie elektrooniline allkiri.

12:02 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Mihhail Stalnuhhini! Kaheksa minutit.

12:02 Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud juhataja! Kallid kolleegid! Hoolimata kogu austusest teie vastu – te ju teate, kui sügavalt ma teid kõiki armastan – tekib mõnikord tahes-tahtmata tunne, nagu ma oleksin vaimuhaigla selles toas, kus on pehmed seinad.

Me elame pöörases maailmas. Näiteks võis kolm päeva tagasi lugeda uudist, et kui grupp häkkereid murdis sisse Twitterisse ja andis edasi uudise, et Valges Majas on toimunud plahvatused ja president on haavata saanud, siis peale seda momentaanselt, peaaegu poole tunni jooksul, börs kukkus.

Ühendriikide majandus kaotas 200 miljardit dollarit. See on üks suurem näide, nüüd veidi väiksem näide. Kui te täna uudised lahti tegite, siis nägite, et IRL-i koduleheküljel on maas ja selle kohal olid uhkelt, nagu mulle öeldi, kahe türklase nimed. Need mehed kuskil Türgis lihtsalt nalja tehes saatsid

pikalt teie suurt raha maksnud kodulehekülje.

Teate, kogu see vestlus elektroonilise hääletamise üle toimub ainult siin Eestis, väljaspool Eestit seda ei ole. Poolteist aastat tagasi käisin ma koos mitme Riigikogu liikmega, kuigi olin veidi teises grupis, Venemaal Riigiduumas valimisi vaatlemas. Meie grupis oli 17 eri riikide ja ka europarlamenti esindajat ning kolm või neli politoloogiprofessorit. Valimiste päeval läksime mööda riiki laiali, aga umbes pooled jõudsid Moskvasse tagasi. Istusime Venemaa kaubandus- ja tööstuskojas, ootasime tulemusi ja vestlesime. Öö oli pikk, rääkisime paljudest asjadest. Siis tuli jutuks Venemaal kasutusel olev nn KEK, *kompleks elektronного golosovaniija*, elektroonilise hääletamise kompleks. Et te aru saaksite, siis ütlen, et see on umbes selle puldi suurune masin. Inimene tuleb valimisjaoskonda, näitab passi, saab kätte parooli, läheb selle masina juurde ja teeb oma valikud ära. Masin ei ole võrguga ühendatud. See, et häkkerid sinna sisse saavad, on välistatud. Seda nimetataksegi terves maailmas elektrooniliseks hääletamiseks. Tõllal oli neid masinaid 320 valimisjaoskonnas, mis on Venemaal tohutult väike protsent. Aga mõned meist olid neid näinud ja jutustasid teistele, kuidas need välja näevad. Me vahetasime muljeid, millised need aparaadid ühes või teises riigis välja näevad. Siis tuli kellelegi meelde, et Eestis on ju ka elektrooniline hääletamine. Ma ütlesin, et jah on. "Aga kuidas see välja näeb?" Ma võtsin taskust ID-kaardi ja ütlesin: "Niiviisi." Pärast jutustasin neile lühidalt, milles seisneb meie elektrooniline hääletamine. Tekkisid lisaküsimused: "Kas sa tahad väita, et saab hääletada suvalisel ajal, suvalises kohas, suvalises seisundis ja suvalises kambas?" Igale küsimusele vastasin ma jah. Nad vaatasid mind nagu mingit eksootilist Kunstkamera eksponaati. Siis ütles üks mees, kellega ma olin koos Kroonlinnas käinud ja kes juba teadis, et mul on olemas teatud naljasoon: "Ah, ta teeb nalja." Ja kõigil hakkas kergem, ainult minul oli äärmiselt kehv olla. Ma kasutaksin isegi mingit teist sõna, aga siin oleks see ebaviisakas. Ma läksin halli, kus seisis mitukümmend kompuutrit, tegin lahti Vabariigi Valimiskomisjoni leheküljed vene ja inglise keeles, leidsin artiklid, mis kirjeldavad elektroonilist hääletamist, läksin siis tagasi saali ja kutsusin need inimesed kompuutrite juurde. Nad tulid, lugesid ja olid täielikus šokis. Nende hulgas oli Poola, Saksa, Tšehhi ja Israeli parlamenti liikmeid, oli üks sakslane Euroopa Parlamendist ja Ameerika Ühendriikide kongresmen.

See on võimatu! Te räägite meile, et maailmas seda proovitakse. Sellist idiootsust nagu Eestis ei ole mitte kuskil. Ei ole kindlustatud ei salajane ega mingi muu hääletamine, see on puhas sohitegemine. Ma tuletan teile meelde, kuidas see praktikas välja nägi, kui me siin ükskord europarlamenti valisime. Väideti, et elektrooniline masin ei saa eksida, ta lihtsalt ei saa seda teha. Midagi juhtus, eks ju, sest tuli tulemus, mille alusel Eesti Keskerakond sai kolm mandaati. Masinale see ei meeldinud, ma saan nii aru, sest läks 40 minutit mööda ja masin parandas ennast, umbes 40 häält läks ühest kohast teise, mille tagajärjel Keskerakond kaotas ja sotsiaaldemokraadid said mandaadi. Kuidas see võimalik on? Mina usun hoopis midagi muud. Ma usun, et keegi redigeerib, keegi tegeleb selle asjaga. Te ei suuda mulle mitte kuidagi tõestada, et see ei ole nii.

Me oleme võtnud kasutusele süsteemi, mis ei ole kindel. Ma tõin siin näiteid. Noored, alla 20-aastased inimesed murravad sisse NASA, USA kaitseministeeriumi või Bank of America süsteemidesse, igale poole. Aga teie tahate öelda, et see on kindel ja kaitstud süsteem! Milleks on teile vaja seda süsteemi, mis võimaldab kolmandatel riikidel meie poliitikasse sekkuda? Kes on siia saali saanud nende hääletega, mis on suunatud väljapoole Eestit, kusjuures kuritahtlikult?

Kolleegid, ma arvan, et kunagi me väljume sellest hullumajast, kus me oleme praegu seoses elektroonilise hääletamisega, ja hakkame mõtlema nagu normaalsed poliitikud terves maailmas. Aga selleks oleks vaja vähemalt kindlustada võimalus kontrollida elektroonilise hääletamise süsteemi. Selle nimel kutsun ma teid üles seda seaduseelnõu toetama. Aitäh!

12:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 388 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist. Head ametikaaslased, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 388 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt oli 47 Riigikogu liiget ja vastu 25, erapooletuid ei olnud. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu 388 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

2. 10:07 Investeeringisfondide seaduse muutmise seaduse eelnõu (408 SE) kolmas lugemine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Esimene päevakorrapunkt on rahanduskomisjoni algatatud investeeringisfondide seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist. Panen lõpphääletusele eelnõu 408. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt on 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Rahanduskomisjoni algatatud investeeringisfondide seaduse muutmise seaduse eelnõu 408 on seadusena vastu võetud. Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. 10:09 Jahiseaduse eelnõu (351 SE) kolmas lugemine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume teise päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud jahiseaduse eelnõu kolmas lugemine. Avan läbirääkimised ja palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Karel Rüütli!

10:58 Karel Rüütli

Head kolleegid! Keskkonnaministeeriumi soov keskenduda jahiseaduse uuendamisel ainult maaomanike ja jahimeeste omavaheliste suhete reguleerimisele on jätnud tähelepanuta peamise ...

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane, ma palun vabandust! Auväärt Riigikogu, saalis on väga suur lärm ja sumin. Ma palun austada ettekandjat ja neid Riigikogu liikmeid, kes on huvitatud kõne kuulamisest! Palun, ettekandja! Palun anda juurde pool minutit lisaaega! Kokku kaheksa ja pool minutit.

10:58 Karel Rüütli

... – meie metsades elavad loomad ja neile soodsad elutingimused. Seaduseelnõu seletuskiri kirjeldab küll deklaratiivselt, et eesmärk on suunata jahiulukiasurkondade kaitset ja ohjeldamist selliselt, et säiliks asurkondade soodne seisund ning ökoloogiline tasakaal elupaikade ja liikide vahel, arvestades sealjuures eri huvigruppide ootusi ning jahindusega seotud rekreatiivseid, sotsiaalseid ja majanduslikke aspekte. Kuid tegelikkuses seab eelnõu lõplikult ohtu jahiulukiasurkondade kestlikkuse. Selleks et head kolleegid mõistaksid paremini jahinduse olemust, kordan üle hiljuti avaldatud 2012/13. jahindusaasta küttimisandmed. Kütiti üle 24 000 metssea, üle 5100 põdra ja üle 1500 metskitse ning 829 punahirve ja 5700 kobrast. Edukas jaht eeldab tihtipeale tundidepikkust ettevalmistust, head metsade ja looduse tundmist ning sadadesse eurodesse ulatuvat kulu. Praegu on metsas loomade peremeheks riik, ulukid on peremehetu vara. Seni on Keskkonnaministeerium teaduslike uuringute ja analüüside alusel andnud jahimeestele täpse ülesande, milline peab olema eri liikide arvukus, nende sooline ja vanuseline struktuur. Uue jahiseaduse üks paljudest möödalaskmistest on see, et võrreldes kehtiva seadusega on sealt välja jäetud teaduslik lähenemine jahindusele ehk jahimaade korralduse peatükk. Uue regulatsiooni alusel hakkab soovitusi jagama jahindusnõukogu, kusjuures sellele ei eelne teaduslikku tööd.

Metsloomad on praegu veel meie kauni looduse igapäevane osa ja tavaliselt hoiduvad nad kontaktist inimestega. Toidubaasi nappuse tõttu või isendite arvukuse kasvades satuvad loomad linna ning jooksevad maanteele, põhjustades traagilisi õnnetusi. See kõik toimub aga sel põhjusel, et inimene ise on oma kasuahnusega rikkunud loodusliku tasakaalu. Me oleme tunginud loomade elupaikadesse, soovides teenida tulu, ja hoiame teadlikult väiksena suurkiskjate arvukust, soovides minimeerida nende

tekitatud kahju. Samas tõstame kõva lärmi kahjude pärast, mida sõralised eluspüsimiseks tekitavad. Me ei ole valmis neid kahjusid taluma. Aga see on normaalne, et metsloomad elavad meie kõrval ja tekitavad kahjusid. Täiesti eraldi küsimus on nende loomade arvukus, aga see on juba riikliku keskkonnapoliitika, mitte jahimeeste ja maaomanike kokkuleppe küsimus.

Selle seaduse suurim ebaõnnestumine, mis kõige rohkem probleeme tekitab, ongi peatükk, mis käsitleb uluki tekitatud kahju hüvitamist. Isamaa ja Res Publica Liidu ning Reformierakonna lahendus on loonud ebaõiglase konstruktsiooni, mis paneb kogu vastutuse uluksõraliste põhjustatud kahjude kompenseerimisel jahimeeste ja kindlasti ka maaomanike õlgadele. Metsas elavad ulukid ei ole ainult jahimeeste ja maaomanike vastutada. Metslooma ei saa täielikult kontrollida, nagu ei saa ka jahimees hüvitada kõiki kahjusid, mis on tekkinud rumalusest ja lohakusest. Kas jahipidamine on ikka ainult hobi või viivad jahimehed ellu ka riiklikke eesmärgid? Seoses ühiskondliku survega ei ole kohusetundlikule jahimehele või jahindusorganisatsioonile jaht ainult hobi, vaid paljudele on see juba igapäevane töö ja kohustus. Nad tegelevad ulukihooldega söödapõldude ja soolakute rajamise teel, teevad vihtasid või raiuvad sihte, hoiavad maa- ja metsaomanike varal ära kahjusid, loendavad loomi, likvideerivad kopratamme jne.

Mõistliku alternatiivina pakuti uluksõraliste tekitatud kahju hüvitamise piiratud vastutusega reservi loomist, milles osaleks ka riik kui loomade peremees. Keskkonnaministeerium pühkis aga käed vastutusest puhtaks ja jätab nüüd jahimehe maaomanikuga metsaserva ja põlluveerele vaidlema. Toon teile ühe näite. Põder on meie metsade uhkus, teda nimetatakse Eestis tihti kuninglikuks loomaks. Põdrajaht kestab kolm kuud: septembri keskpaigast detsembri keskpaigani. See on periood, kui jahimehel on võimalik põtrade arvukust reguleerida. Loodussõbrad teavad ka seda, et loomad liiguvad metsas ringi. Eriti suure rännukirega on põdrad ning hirved, kes elavad suvel ühes ja talvel teises kohas. Kahjustusi tekitavad nad terve aasta, sest nad nimelt söövad. Kujutame ette olukorda, kus jahimees on kuulekas ja on täitnud jahindusnõukogu seatud küttimismahud. Põdrad on kariloomad, raskel ajal kogunevad nad karja, et talv üle elada. Sesoonne migratsioon toob nad teistelt aladelt talvituskohtadesse ehk püsilatesse kokku. Jahimees on andnud endast kõik, küttimismaht on täidetud, aga kahju on ikkagi tekkinud. Raha tuleb maksta isegi seaduskuulekal jahindusorganisatsioonil. Mille eest?

Kardan, et sellise läbimõtle mata seaduse tagajärjeks on loomade üleküttimine, sest seaduse järgi on elusad põdrad (ja loomulikult ka teised metsas elavad loomad) pahad. Nende kõige suurem süü on see, et nad on elusolendid ja selleks et eksisteerida, toituvad puudest, põõsastest ja teistest taimedest. Ka üks loom metsas tekitab kahju, mille peab praeguse regulatsiooni järgi kinni maksma jahimees. Tõsised probleemid tekivad aga eeskätt põtrade, metskitsede ja punahirvedega. Metssigadega on mõnevõrra lihtsam, sest neid võib küttida aasta ringi, ka suvel, kui nad tekitavad kahju põllukultuuridele.

Arusaamatuks jääb, kuidas kavatseb Eesti täita Euroopa Liidu ees võetud kohustust ja hoida suurkiskjate arvukuse kindlates piirides. Hundiasurkonna suurus peab olema 150–250 isendit, ilveseid peab olema 600–780 ja karusid umbes 600. Kõik need kiskjad vajavad eluspüsimiseks oma toidubaasi sõralisi. Üleküttimise tagajärg on aga näljaste suurkiskjate rünnakud kariloomadele. Siis ei pruugi erandlikuks jääda ka juhtumid, kui hunt murrab taluõuel ketis oleva koera.

Ühte võib seaduseelnõu kohta kindlalt väita: senisele asurkonnakesksele jahindusele on see seadus hukatuslik, sest toob endaga kaasa ulukite üleküttimise. Selle seaduse rakendamine peletab metsast eemale lihtsa maa- ja metsamehe, kes asendatakse jõuka välismaise rahajõmmiga. Kindlasti satub ohtu maakogukonnas eksisteerinud, enamjaolt mehi, aga viimasel ajal ka üha enam naisi koondav ühistegevus, sest kes julgeb juhtida jahiseltsi või olla selle liige, teadmata, kui palju aasta lõpus peab hakkama füüri välja laskma.

Koalitsiooni võib muidugi önnitleda. Te tegite selle ära, saite seaduse, mida lubasite, ja raha sai õnnelikuks. Taas kaotasid aga maal elavad inimesed ja kohe kindlasti metsas elavad loomad. Jääb ainult loota, et tulevikus ei pea me menetlema eelnõu, mille alusel vabatahtlikud pritsimehed peavad hakkama inimestele korvama kahju, kui majaomaniku vara on ära põlenud, aga pritsimehed ei jõudnud õigel ajal kohale.

Kõike eelnevat arvestades ei toeta Sotsiaaldemokraatlik Erakond selle seaduse vastuvõtmist. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Annely Akkermanni!

10:58 Annely Akkermann

Tere hommikust, lugupeetud eesistuja ja head kolleegid! Inimkonna ajaloos on jaht olnud koriluse kõrval üks vanemaid toidu hankimise viise. Jaht on osa eesti rahvuskultuurist, mis on mõjutanud eluviisi, toidulauda, tööriistu ja kombestikku, uskumusi ja tavasid. Teave vanade jahitavade kohta on tänapäeva jõudnud rahvalaulude ja juttude kaudu. Lääne-Eesti ja saarte hülgekütid teadsid, kuidas jäätunud merel paadis kaks nädalat ellu jääda, mida teha, kui mees kukub jääprakku, ning kuidas kogu loomne saadus toiduks ja elamiseks ära kasutada. Jahikultuur ei ole meie kultuuriloos vähem tähtis kui koorilaulu- või kehakultuur. Eesti seaduste kohaselt on metsloom peremehetu vara, kui ta elab vabas looduses. Jahiloomad on meie rahvuslik rikkus. Veelgi enam, Eesti riik on võtnud kohustusi ja andnud lubadusi kaitsta looduslikku mitmekesisust Eesti metsades.

Jahiseaduse eelnõu menetlemine on pärvinud avalikkuse suurt tähelepanu. See näitab, et Eesti inimestele läheb korda meie loodus ja kultuur. See on rõõmustav. Kurvastav on see, et jahiseaduse eelnõu arutades ei saavutatud mitte konsensust, vaid tehti kompromiss. Jahiseadus vajab konsensust, st üksmeelset üldist kokkulepet, vastuhäälte puudumist. Jahiseadus võetakse paraku vastu kompromissina, vastastikuse järeleandmise teel saavutatud kokkuleppega.

Riigikogu keskkonnakomisjonis muutus jahiseaduse eelnõu menetluse käigus siiski mitmes mõttes paremaks. Esiteks toon välja varandusliku tsensuse väljavõtmise eelnõust. Selle kohta tegi ministeeriumile ettepaneku jahimeeste mõttekoda ja Riigikogule Rait Maruste. Põhimõtteks jääb, et õigused on inimestel, mitte varal.

Teiseks, kuna metsloom kuulub maa juurde loomulikus, looduslikus olekus, siis jääb põhiline osa ulukikahjustest siiski maaomanike kanda. Piiratud osas, mitte suuremas summas kui 100 eurot hektari kohta, katavad ulukikahjusid riik ja jahimehed kokku. Metsa- või põllukultuuridele tekitatud tegelikud kahjud võivad sellest 100 eurost ju 10–40 korda suuremaks osutuda. Seetõttu pean vaeleks opositsiooni väiteid, et jahimehed hakkavad täies mahus kinni maksma maa- ja metsaomanike kahjusid. Tihti kurдавad inimesed Saaremaalt, Hiiumaalt, Tõstamaalt, Vormsilt, Raplamaalt ja ilmselt mujaltki, et metssigade populatsioon on läinud väga suureks ja toiduotsingutel tuhnivad seakarjad segi isegi lillepeenrad kambri akna all. Neid probleeme ei ole küll igal pool, kuid mõned jahimehed vajavad korralekutsumist. Riigil on kohustus hoida looduslikku mitmekesisust. Seetõttu on loomulik, et riik ja jahimehed osalevad piiratud määral ulukikahjude hüvitamisel. Positiivne on, et maaomanikele siiski hakatakse ulukikahjusid hüvitama.

Kolmandaks toon välja, et jahipiirkondade kasutamine muudeti tähtajaliseks, neid saab kasutada kümme aastat. See peaks kaasa tooma maaomanike ja jahimeeste tihedama koostöö ning vastastikuse arvestamise ja lugupidamise kahjude vältimisel.

Neljandaks pean positiivseks vibujahi, ühe kõige vanema jahiviisi seadustamist. Eile Riigikogu kõnetoolis muretsesid nii mõnedki kolleegid, et nüüd võib igaüks teha endale metsaserval vibu, hakata loomade peal märki laskma ning haavatud loomad metsa surema jätta. Nii see siiski ei ole. See oli eksitav seisukoht. Vibujaht ning selle ohutus on seaduses detailselt sätestatud.

Kas ma saan lisaatega?

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

10:58 Annely Akkermann

Aitäh! Viiendaks, jahimeestele jäävad laskekatset kohustuslikuks. Mul on hea meel, et jahiohutuses järeleandmisi ei tehtud.

Kuuendaks, taas luuakse jahinõukogud, kus jahimehed, maaomanikud ja riigi esindajad, loodetavasti ka ulukibioloogid, valdkonna asjatundjad, arutavad probleemid läbi ja leiavad avalikes huvides konsensuse, kuidas populatsiooni elujõulisust ja tekkivaid kahjusid tasakaalustada.

Seitsmendaks, ma loodan, et uue seaduse tulemusena tuleb jahimeeste ridadesse uusi inimesi. Loodan, et leiab leevendust õiguskantsleri mure, et kõik Eesti kodanikud, kellel on küll olemas load ja tunnistused, mis annavad õiguse jahti pidada, ei pääse siiski ligi peremehetule varale, ei pääse jahile.

Lõpetuseks ütlen, et jahimehed on enamasti väga head loodusetundjad, nad armastavad loodust ja on väga suured loodusesõbrad, kes jälgivad metsloomade elu ja peavad silmas nende heaolu. Ebasoodsate looduslike olude korral näevad nad suurt vaeva lisasöötmisega, seda oma rahakoti arvel ja omast vabast ajast. Juhin tähelepanu ka sellele, et tänapäeval on ulukiliha kõige eetilise liha. Suurfarmide

kanad ei saa ju kunagi siblida mullas ega lehmad süüa rohtu päikeselisel aasal. Suur osa jahimehi on ka maaomanikud. Jahikultuur jääb alles siis, kui eestlased jäävad oma maa omanikeks, oma maa peremeesteks. Siis saavad nad omal maal ka jahti korraldada ja meie jahikultuur kestab edasi. Suur tänu teile!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Tõnis Kõivu!

10:58 Tõnis Kõiv

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Uue jahiseaduse eelnõu on oodatult jõudnud kolmandale lugemisele ehk lõpusirgele. Alates 2008. aastast on toimunud läbirääkimised maaomanike ja jahimeeste esindusorganisatsioonide vahel, need jõudsid lõpule juba eelmise aastanumbri sees ehk 2012. aastal. Loomulikult on Riigikogus menetlemise ajal nende huvide esindamine jätkunud. Ma arvan, et Reformierakonna fraktsiooni nimel võin ma südamerahuga öelda, et seaduseelnõu on muutunud veel paremaks. Tunnustan keskkonnaminister Jaanus Tamkivi, kes jahiseaduse muutmise protsessile 2008. aastal aluse pani, ja keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannust, kes selle protsessi edukalt lõpule on viinud. Samuti tunnustan maaomanike esindusorganisatsiooni Eesti Erametsaliit ja jahimeeste esindusorganisatsiooni Eesti Jahimeeste Selts, kes oma liikmete huvide eest on seisnud ning aidanud kõvasti kaasa kogu valdkonna arengule. Tunnustan ka Tõnis Lukast, kes keskkonnakomisjoni esimehena tollal, aasta alguses, jahiseaduse eelnõu menetlemisele alguse pani, ning sportliku visadusega komisjoni arutelusid lõpuni juhtinud Erki Noolt, eelnõu vastutavat menetlejat Kalle Pallingut ning kõiki eelnõu aruteludesse ja ettepanekutesse panustanud kolleege.

Väidan, et kogu läbirääkimiste aeg, aastad 2008–2012, oli kui üks pidev elukestev õpe, aastatepikkune koolitusprogramm. Nii mitmedki põhimõtted said selgemaks vaieldud, maaomanike ja jahimeeste arusaamad ühtlustusid. Ei tasu ju ära unustada, et praegused jahipiirkonnad pärinevad Nõukogude Eesti ajast ja on moodustatud peamiselt tollaste kolhooside piiride alusel. Siis oli maa teatavasti riigi oma ja jahimeeste tsunftiõigused kehtisid täies ulatuses. Aga üle 20 aasta pärast nõukogude korra lõppemist ei saa enam edasi kesta olukord, kus eraomandisse kuuluv maa on ilma omaniku nõusolekuta sunniviisiliselt lülitatud endistest aegadest pärit jahipiirkonna koosseisu. Uue jahiseaduse kandev mõte ongi koostöö jahimeeste ja maaomanike vahel. Me loome selle seadusega vundamendi, millele jahiselts ja maaomanik saavad rajada omavahelised lepingulised suhted. Nad saavad kokku leppida, millistel tingimustel eraomaniku maa peal jahti peetakse. Kokkuleppes peavad kajastuma jahiloomade tekitatava ulukikahju ärahoidmise ja kompenseerimise reeglid. Aga kui mingil põhjusel ei ole võimalik seda lepingut sõlmida, näiteks ühe või teise poole tahte puudumise tõttu, saavad maaomanikud nõuda nende maa peal jahti pidavalt jahiseltsilt ulukikahju osalist kompenseerimist kuni 100 euro ulatuses hektari kohta. Selle 100 euro ümber on palju vaidlusi olnud. Ühelt poolt arvatakse, et ulukikahjude tegelik suurus on umbes 1000 eurot hektari kohta ja 100 eurot on selle kompenseerimiseks liiga vähe. Teisalt arvatakse jällegi, et 100 eurot on liiga suur summa. Kuid selge on see, et kui kahju on olemas, siis selle kandmises peavad osalema mõlemad osapooled, nii jahimehed kui ka maaomanikud. Keskkonnaminister kinnitab metoodika, kahju hindavad atesteeritud põllu- ja metsamajanduse konsulendid ning maaomanik teavitab eelnevalt jahimehi võimalikest kahjustuskohtadest. Tegelikult on väga palju reegleid, mis kahjude hüvitamist reguleerivad ja võimaldavad astuda ka samme nende vältimiseks. Samas on seaduseelnõus olemas võimalus, et jahimehed saavad luua reservfondi nimetatud kahjunõuete hüvitamise kompenseerimiseks, ja riik toetab ulukikahjude hüvitamist. Aga rõhutan, et tegemist on vabatahtliku reservfondiga, mis on mõeldud ikkagi sellise olukorra jaoks, kus leping on puudunud. Nendel jahiseltsidel, kus on maaomanikega lepingud sõlmitud, mingit kohustust fondiga liituda ei ole. Tegelikult ei ole neil selleks ka vajadust.

Edaspidi on kõige tähtsam jahindustegevuse küsimuste kokkuleppimise koht maakondlik jahindusnõukogu, kuhu kuulub võrdselt maaomanike ja jahimeeste esindajaid ning tasakaalu huvides on ka riigil igas jahindusnõukogus üks esindaja. Jahindusnõukogus tuleb kokku leppida uluksõraliste küttimismahus ja -struktuuris, samuti jahipiirkonna kasutajaga lepingu lõpetamises või pikendamises ... Palun lisaaega!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

10:58 Tõnis Kõiv

... ja jahipiirkonna piiride muutmises. Neid teemasid, mida jahindusnõukogus tuleb arutada ja milles kokku leppida, tekib praktikas ilmselt veel palju. Et paremini kaitsta väikemaaomanike huve, on seaduse järgi õigus jahipiirkonna kasutaja väljavahetamist nõuda maaomanikel, kellele kuulub vähemalt 51% jahimaa kinnisasjadest ja vähemalt 51% pindalast.

Märkimata ei saa jätta keskkonnakomisjoni rõhuva enamuse otsust, et meilgi on lähinaabrite eeskujul aeg lubada väikeulukitele jahipidamisel kasutada vibu.

Jahipidamine eeldab kokkuleppeid ja ühistegevust. Uus jahiseadus loob selleks head eeldused. Kuid ma väidan, et enamikus Eesti jahipiirkondades toimub juba praegu koostöö jahimeeste ja maaomanike vahel ning mitmetel siin varem kõlanud hirmujuttudel ei ole tegelikult alust. Täna võime peale seaduse vastuvõtmist öelda, et oleme jälle astunud suure sammu arenenud demokraatliku kodanikuühiskonna suunas, kus eraomand on au sees ja ühiskonnaliikmete vabadused garanteeritud. Kuigi see võib-olla ei tasu ülekordamist, aga ütlen siiski, et vabadusega koos käivad õigused ja kohustused. Me oleme Eestis elanud põhimõtte järgi, et eraomand on püha. Mul on hea meel, et pärast pikki ja viljakaid vaidlusi lõpeb okupatsiooniaegne mõtlemine ka jahinduses. Suur tänu kaasamõtlejate eest! Reformierakonna fraktsiooni nimel kutsun teid üles hääletama selle seaduse vastuvõtmise poolt. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Aivar Riisalu!

10:58 Aivar Riisalu

Hea juhataja! Head kolleegid! Hea kolleeg Tõnis Kõiv riputas praegu kõikidele seaduseelnõu menetlejatele kaela ohtralt medaleid ja kiitis neid tubli töö eest. Ma olen temaga peaaegu nõus, ainult et need medalid ei ole kuldsed, need on äärmisel juhul hõbedased või pronksised, sest mulle tundub, et natukene kasutasid need menetlejad dopingut. Dopingut kasutasid nad eelkõige selles mõttes, et näitasid selgelt välja, kelle poolel nad on.

Kui eelnõu viis aastat menetletakse, siis on see väga pikk aeg. Jääbki üle küsida, kas see, kui viis aastat tegeldakse ühe seaduseelnõuga, on progressiivne märk, mis näitab, et parlament ja parlamendikomisjonid tegelevad asjaga sisuliselt, või on viis aastat märk sellest, et tõsiste probleemide olemasolu korral ei suuda me milleski normaalse ajaga kokku leppida. Ma ei taha olla siin kohtumõistjaks. Ütlen ausalt ja otse, et eks hingel on ju kergem, kui see seadus lõpuks vähemalt sellisenagi olemas on. See viis aastat on võimaldanud meil midagi konkreetset laual hoida. Kas see tulemus on tõepoolest väärt rohkem kui pronksi, selles ma väga kindel ei ole. Häälekad huvigrupid tänaval – ühelt poolt 15 000 ja enam jahimeest ning teiselt poolt eelkõige suurmaaomanikud, aga ka terve hulk teisi maaomanikke – ilmselt lõpuni rahul ei ole.

Mul on kahju selle pärast, et ei leidnud toetust Keskerakonna ettepanek, mis sisuliselt ei tulenenud mingisugusest erakonnapoliitikast, vaid tähendas riigi käsitlemist laiemalt. Kelle jaoks riik tegelikult on? Kas riigi roll praeguse parempoolse valitsuse arvates on tõepoolest see, et korjatakse maksud kokku ja edasi vaadaku igaüks ise, kuidas hakkama saab? Ma räägin hetkel sellest fondist, mis oleks KIK-i juures võinud olla ja tegelikult oleks võtnud maha kõik vaidluspinged, mis nüüd metsadele ja niitudele jäid. Kujutage ette relvastatud jahimeest maaomanikuga väitlemas. Küsimus ei ole selles, et ta seda relva kasutaks, aga see pilt on ebavõrdne ja seda pilti ei tahaks me näha. Riik on tegelikult rahva oma, rahvas on maaomanikud ja rahvas on ka jahimehed. Sellest ettepanekust keelduti küüniliselt, kuigi oleks saanud ühe intelligentse ja normaalse struktuuri kaudu tegelikult pinged maha võtta. Sellesse ei oleks tohtinud niimoodi suhtuda. Ma arvan, et me saame selle fondi teema juurde edaspidi seadust muutes kindlasti veel tagasi tulla.

Kui räägitakse kahjustest, siis öeldakse, et 100 eurot pole nagu mitte midagi. Kui jahimees laseb maha kõik loomad, kelle mahalaskmiseks tal õigus on, sest maakondlikus komisjonis on otsustatud, et selles piirkonnas peaks olema nii palju neid, neid ja neid loomi, siis hoolimata sellest, et jahimees on need loomad maha lasknud, tekivad kahjud ju ikkagi edasi. Kas me ei karda seda, et nende kahjude tõttu, mida ellujäänud loomad edasi tekitavad, läheb jahimehe tapetud loomade liha kilohind nii kõrgeks, et tavaline tubli Eesti külamees, kes oma sileraudse jahirelvaga siimaani on proovinud mingit looma kätte saada, on nüüd sunnitud sellest lihtsalt loobuma?

Mina olen ka jahiseltsi liige ja maaomanik. Ma tean väga täpselt, kui palju kohustusi on jahimehel seoses söötmise, liikmemaksu ja millega iganes, kuni varustuseni välja. Ma tean maaomanikuna, kes ma olen jahimeestega tülitsenud, väga selgelt ...
Ma võtaksin vist lisaaega.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kas vist või kindlasti?

10:58 Aivar Riisalu

Kindlasti.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

10:58 Aivar Riisalu

Ma olen jahimeestega tülitsenud ja olen viimasel ajal rääkinud sellest, kuidas ma ei suutnud nendega kokku leppida. Nüüd olen ma palunud, et nad tuleksid jumala pärast tagasi, sest asi on väga paha. Ma tahan öelda, et see jutt, mida me siin võimendasime ega tahtnud seda probleemi delikaatselt paika panna, justkui maaomanikud oleksid väga kurvad ja, nagu Tõnis Kõiv ütles, kolhoosikord ei saa lõputult kehtida, ei ole väga adekvaatne, sest maaomanikul on jahimeest ikka väga vaja. Ma ei kujuta ette, mida hakkab maaomanik tegema sellel päeval, kui jahimehi enam pole, kas istub kaevikus, nagu oleks saanud miinipildujatuld, sest metssead on teinud puhta vuugi.

Nüüd vibust. Keskerakonna fraktsioonis olid väga kirglikud vaidlused vibu üle. Mina julgen vibu kasutamist nimetada innovaatiliseks. Lähen metsa, mitte keegi mind ei näe, mul on head riided, ma olen nagu snaipeer, varjun hääletult, lasen ära. Ütleme niimoodi, et ma jäin hüüdjä hääleks kõrbes. Tõepoolest, me oleme hädas väga proosaliste probleemidega ja vibuline innovatsioon on järjekordselt selline kummaline asi kõikide praeguste probleemipundarde kõrval. Väga paljud tublid Eesti külamehed ja -naised, kes peavad sileraudse jahipüssiga jahil käima, sest neil pole enamaks raha, ei mõista seda. Nad ütlevad, et teie seal Riigikogus toetate just edukaid inimesi, kes saavad endale vibu või mida iganes soetada. Vibu on päris kallis. Võib-olla oleks selle innovatsiooniga tulnud natukene oodata, aga täna on see ettepanek laual. Mina isiklikult olen seda meelt, et innovatsiooni peab elus olema, aga hetkel ei esinda ma ju ennast, vaid erakonda.

Summa summarum tahan ma öelda, et kui midagi on valesti läinud, siis meil peaks olema tarkust see kiiresti ära parandada. Aga see, et siin on natukene midagi valesti läinud ja eelkõige on valesti läinud see, et minu riik ei teeni seda rahvast, kelle teenimiseks ta ellu on kutsunud, on võib-olla just see kitsaskoht, millest tuleks kiiresti üle saada. Me reaalses elus ikkagi näeme, et asi on untsu läinud. Ma arvan, et sellisel kujul esitatud jahiseaduse eelnõu on väga raske toetada. Ma ei tea, millise otsuse langetavad minu kolleegid, aga ma arvan, et nad teevad targa otsuse, sest meie asi on teenida oma rahvast, mitte kitsaid erahuvisid. Aitäh!

10:59 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Läheme eelnõu 351 lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Head ametikaaslased, panen lõpphääletusele eelnõu 351. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt oli 45 Riigikogu liiget, vastu 39, erapooletuid ei olnud. Vabariigi Valitsuse algatatud jahiseaduse eelnõu 351 on seadusena vastu võetud.

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.